

شناسایی الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها:

مطالعه‌ی موردی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی

ام البنین همتی پور^۱

محمد قهرمانی^۲

مرتضی رضایی زاده^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۳

چکیده:

پژوهش حاضر در صدد است بود با رویکرد کیفی به شناسایی الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها بپردازد. داده‌های مورد نظر، پس از مصاحبه با تعداد ۱۱ نفر از اعضای هیات علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی با روش نمونه‌گیری هدفمند و مصاحبه نیمه سازمان یافته، به اشباع نظری دست یافت. سپس مرحله تحلیل داده‌ها، در سه مرحله کدگذاری باز و محوری و گزینشی جهت شناسایی الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها صورت پذیرفت. اعتباریابی فرایند و یافته‌های تحقیق از طریق راهبردهای مقایسه مداوم، مشارکت اعضا، مرورهمتا، توضیح شیوه‌های یادداشت‌برداری و انجام گزارش انجام شد. نتایج حاصله نشان می‌دهد که الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها متشکل از مقوله‌های کلی، فردی (استاد راهنما) و سازمانی است. همچنین مقوله فردی، دارای مقوله‌های اصلی ساختاری و حمایتی و مقوله کلی سازمانی نیز دارای مقوله‌های اصلی برنامه‌ریزی و یادگیری می‌باشد. ضرورت اهتمام به گویه‌های مستخرج از مقوله کلی فردی و سازمانی جهت بهبود فرایند نظارت بر پایان‌نامه‌ها توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: نظارت بر پایان‌نامه‌ها، وظایف استاد راهنما، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

۱ - دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
omolbaninhematio04@gmail.com

۲ دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

مقدمه:

با هدف ارتقای کیفیت تحقیقات، تدوین شاخص‌های برتر تحقیق در علم و فناوری مدنظر محققان قرار گرفته‌است به طوری که کیفیت آن، در ابعاد مختلف از جمله روش‌شناسی، میزان تأثیر و ... شناسایی شده‌است. علاوه بر این، رفع چالش‌های تحقیقاتی در این رابطه نیز از جمله مواردی است که به آن توجه شده است (فررتی و همکاران^۱، ۲۰۱۸). بر این مبنای افزایش کارایی، عملکرد و برون‌داد تحقیقات اهمیت گسترده‌ای پیدا کرده‌است. فعالیت‌های تحقیقاتی و همکاری‌های علمی کارآمد، تولید دانش و ایجاد، توسعه و انتقال فناوری را تسریع می‌بخشند (چو و همکاران^۲، ۲۰۱۷). تحقیق یکی از خدمات مهم دانشگاه‌هاست که با ورود دانشگاه‌ها به نسل سوم و چهارم به سمت نوآوری، اقتصاد-محور بودن، کاربرد در صنعت، حل معضلات مختلف جامعه و جهان توجیح می‌شود.

پایان‌نامه، نیز از مهم‌ترین فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه‌هاست که علاوه بر پیامدهای فردی مربوط به شکوفایی تواناییها و خلاقیت فردی دانشجویان در ابعاد مختلف علمی، دستاوردهای بسیاری در رشد حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... دارد. هنگامی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی، واحد درسی پایان‌نامه خود را انجام نمی‌دهد، سهم بالقوه آنها در جامعه به طور قابل توجهی کاهش می‌یابد که این امر ممکن است بر اهداف شغلی و برنامه‌های زندگی شخصی آنها تأثیر منفی بگذارد (کلی و سالاسبری^۳، ۲۰۱۶). پایان‌نامه فرصتی است که دانشجویان ضمن توسعه دانش خود، استقلال، کار تیمی و پیشرفت حرفه‌ای را تجربه می‌کنند (باکر و همکاران^۴، ۲۰۱۴).

این در حالی است که تقریباً ۵۰ درصد از دانشجویان دکتری علوم اجتماعی، انسانی موفق به اخذ مدرک دکتری از برنامه‌های دکتری آموزشی نمی‌شوند. بسیاری از آنها از ادامه تحصیل در این مقطع انصراف می‌دهند که دلایل انصراف آنها مربوط به کار در حین پایان‌نامه است (کن‌ندی و همکاران^۵، ۲۰۱۶). ضمن اینکه این واحد درسی، برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی یکی از پراسترس‌ترین مطالعات دانشگاهی محسوب می‌شود و پاسخ اضطرابی بزرگی را برای آنها ایجاد می‌کند (رامارز و همکاران^۶، ۲۰۲۰). اضطراب پایان‌نامه‌ها و عدم خودکارآمدی دانشجویان بیشترین سهم را در پیش‌بینی اهمال‌کاری در تکمیل پایان‌نامه ایفا می‌کند (شیخی و همکاران، ۱۳۹۲). متأسفانه عمده

1- Ferretti, Pereira, Vértesy, & Hardeman

2- Cho, Woo, & Choi

3- Kelley, & Salisbury-Glennon

4- Baker, Cluett, Ireland, Reading, & Rourke

5- Kennedy, Terrell, & Lohle

6- Ramírez-Adrados, etl

مشکلات پایان‌نامه‌ها مربوط به تاخیر یا عدم انجام آن نیست، بلکه کارایی این واحد درسی نیز با توجه به شواهد جای شک و تردید دارد. به عنوان مثال، تحقیقات نشان می‌دهد که پایان‌نامه‌ها بیشتر به تحلیل و توصیف مسائل اجتماعی، بدون مداخله موثر در جهت کاهش آن می‌پردازند و حتی در مرحله توصیف مشکلات مطرح شده نیز مهم‌ترین آنها مطرح نمی‌شود (محمدی، ۱۳۹۳). یا اینکه بیشترین آسیب پایان‌نامه‌ها در عدم هماهنگی بین عنوان و محتوای پایان‌نامه‌ها گزارش شدند (حسنعلیان و ابن‌الرسول، ۱۳۹۲) و از لحاظ محتوا و استفاده از مطالب به روز از کیفیت مطلوبی برخوردار نیستند (طغیانی و کیان‌مهر، ۱۳۹۵). به هر حال با شرایط فعلی، پایان‌نامه‌ها تا وضعیت ایده‌آل فاصله دارند (خان‌بابازاده قدیم، ۱۳۹۵).

مبانی نظری از کندوکاو عمیق مشکلات پایان‌نامه‌ها دلایل مختلفی را ارائه می‌دهند. بعضی از آنها به نقش استاد راهنما نسبت می‌دهند، معتقدند که انصراف از تحصیل دانشجویان دکتری به دلیل پایان‌نامه و ضعف رابطه آنها با استاد راهنما و مسائل حمایتی مانند مشاور، پشتیبانی از فرایند پایان‌نامه‌ها است (کن‌ندی و همکاران، ۲۰۱۶). درمقابل، حضور استاد راهنما با متغیرهای همچون شک سازمان‌یافته و عام‌گرایی خود، بیشترین ضریب تاثیر مستقیم را بر کیفیت نظارت بر پایان‌نامه‌ها دارد (میرزایی، ۱۳۹۳) و دانشجویانی که از تعامل با استاد راهنمای مربوطه مهارت کسب کرده‌اند و مهارت‌های آنها توسعه یافته‌است، رضایت بیشتری دارند. نقش استاد راهنما در انتقال مهارت‌ها به دانشجویان مشخص می‌شود (دل‌راو و همکاران^۱، ۲۰۱۸). مسیرهای راهنمایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، زمینه‌آمدگی، خودکارآمدی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان را افزایش می‌دهد و در این بین، پاسخگویی در مورد روابط استاد و دانشجو، انعطاف‌پذیری برای برآوردن نیازها و درخواست‌های متغیر دانشجویان فراهم می‌کند (براون و همکاران^۲، ۲۰۲۰).

بعضی از تحقیقات نیز ریشه مشکلات پایان‌نامه‌ها را به عوامل سازمانی مانند نقش دانشگاه، دانشکده و گروه آموزشی و درکل خارج از اختیارات استاد راهنما نسبت می‌دهند و معتقدند که دانشگاه‌ها، باید برای کاهش اهمال‌کاری دانشجویان برنامه‌ریزی بیشتری را جهت کاهش اضطراب و افزایش خودکارآمدی دانشجویان داشته‌باشند (شیخی و همکاران، ۱۳۹۲). ویژگی‌های نظام آموزش عالی از جمله عدم تناسب تعداد دانشجویان مورد راهنمایی تحت نظر یک استاد راهنما، مشکلات پایان‌نامه‌ها

^۱ Del Río, Díaz-Vázquez, & Maside Sanfiz,

^۲ Brown, Geesa, & McConnel,

را در بخش تقلب در پایان نامه نویسی و حتی تشدید خرید و فروش آنها موجب شده است (حیدری، ۱۳۹۷). در بررسی عوامل موثر بر پایان نامه‌ها، نمی توان نقش دانشگاه را در تقویت بنیه علمی و رفع موانع موجود از نظر دور نگه داشت (ایل بیل کرد، ۱۳۹۴، هندسون^۱، ۲۰۲۰).

بعضی از تحقیقات نیز گزینه هردو عامل موثر سازمانی و فردی باهم در تحلیل مشکلات پایان نامه‌ها پیش گرفتند. تحلیل مهم‌ترین عوامل موثر در انجام پایان نامه، نشان داد که عوامل سازمانی بیشترین بازدارنده و خبرگی استاد راهنما بیشترین عامل پیش‌برنده در تکمیل پایان نامه‌ها هستند (قنبری و همکاران، ۱۳۹۷). دو دسته حمایت‌های سازمانی و فردی را برای تکمیل پایان نامه از دانشجویان در نظر می‌گیرند. در حمایت‌های فردی، استراتژی ارتباط موثر از قبیل بازخورد، در دسترس بودن، اعتماد، شوخ طبعی و برای حمایت‌های سازمانی، استراتژی‌هایی شامل افزایش ظرفیت منابع آنلاین و کتابخانه‌ای، استفاده از نرم افزارهای تحقیقاتی در محوطه دانشگاه، خدمات نوشتاری و تحقیقاتی و پشتیبانی را ذکر کردند، در واقع رعایت این قبیل موارد، مکانیزم‌هایی گروه آموزشی برای پاسخگویی بیشتر و راهنمایی سازنده‌تر به منظور ارتقای کیفیت تحقیقات دانشجویی است (بویسی و همکاران^۲، ۲۰۱۹، شاو ولی رویکس^۳، ۲۰۱۷).

پیشینه تحقیقات خارجی نیز در رابطه نظارت بر پایان نامه‌ها به این شرح است. تحقیق روبرت و سیمان، ۲۰۱۸ با هدف تجزیه و تحلیل فرایند نظارت بر پایان نامه‌ها و بررسی استراتژی‌های موثر بر آن، نشان داد که استاد راهنمای خوب، استادی حامی و توانمند برای هدایت یادگیری دانشجویان است. مهم‌ترین چالش‌های مربوط به نظارت شامل عدم وضوح و ناسازگاری وظایف بین استاد و راهنما و دانشجو، عدم تعادل قدرت درک شده بین دانشجویان و استاد راهنما و نابرابری در میزان نظارت اعمال شده اساتید راهنماست (روبرت و سیمان^۴، ۲۰۱۸). تحقیقات زهانگ و همکاران، ۲۰۲۰ با هدف بررسی نظارت همتایان بر پایان نامه‌ها نشان داد، دانشجویانی که از همکلاسی‌ها یا همتایان خود برای پایان نامه، بازخورد دریافت می‌کنند و جلسات گروهی برای آن برگزار می‌کنند، در این جلسات اصول علمی را بایکدیگر به اشتراک می‌گذارند و بازخورد همتایان نقش موثری در اجتماعی شدن دانشجویان تحصیلات تکمیلی و گفتمان دانشگاهی ایفا می‌کند که در آن به درک اصل

^۱ Hanson, Loose, & Reveles,

^۲ Boyce, Hollibaugh, Lund, Napper-Owen, & Almarode

^۳ Shaw, C., & Le Roux, K.

^۴ Roberts, & Seaman,

موضوعات علمی مختلف می‌پردازند و نوشتن آکادمیک را با یکدیگر تمرین می‌کنند (زهانگ و همکاران^۱، ۲۰۲۰).

بررسی تحقیقات حاجی کریم و همکاران (۱۳۹۵)، با هدف بررسی رعایت اصول علمی نگارش پایان‌نامه و میزان کاربرد نتایج آن نشان داد که قسمت بحث و نتیجه‌گیری پایان‌نامه‌ها از پایین‌ترین کیفیت برخوردار هستند و تنها ۶/۶۸٪ از پایان‌نامه‌ها دارای نتایج کاربردی هستند (حاجی کریم و همکاران، ۱۳۹۵). تحقیقات ایمان پور و ناظری (۱۳۹۵)، با هدف بررسی آسیب‌های موجود در عنوان پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی نشان داد که بیشترین آسیب عنوان پایان‌نامه‌ها به کاربرد عبارت‌های طولانی در عنوان است که از موضوع تحقیق به جای عنوان تحقیق و کلمات بی‌نقش در عنوان استفاده می‌شود (ایمان پور و ناظری، ۱۳۹۵). در تحقیقی مشابه خسروی نژاد و آتشی، ۱۳۹۸ با هدف شناسایی آسیب پایان‌نامه‌های دانشجویان رشته ادبیات فارسی نشان داد که عدم مقایسه یافته‌های پژوهش با یافته‌های سایر تحقیقات و عدم توجه به ذوق و خلاقیت در پایان‌نامه‌ها چشمگیر است (خسروی نژاد و آتشی، ۱۳۹۸).

مرور اجمالی مطالب فوق حاکی از آن است که از مفهوم «نظارت بر پایان‌نامه‌ها» باید درک منطقی‌تر را پیش گرفت. مجری نظارت بر پایان‌نامه‌ها که حلقه اتصال نزدیک به دانشجو و پایان‌نامه را دارند، اساتید راهنما هستند، ضمن اینکه سازمان می‌تواند تسهیل‌کننده یا مخل‌کننده آن باشد، حتی در صورت وجود نقاط ضعف سازمانی، اختیارات استاد راهنما به قدری گسترده است که می‌تواند نقاط ضعف سازمانی را پوشش دهد و رضایت دانشجویان را کسب کند. رابطه بین سبک نظارت اساتید راهنما و سبک انتظار دانشجویان نشان می‌دهد که بالاترین سطح رضایت دانشجویان دکتری با کوتاه‌ترین زمان مورد انتظار مشخص می‌شود، در این مدل، دانشجویان از استاد راهنما با عنوان «ابر قهرمانان» و «مربیان» نامیده می‌شوند. این گروه از اساتید راهنما در کوتاه‌ترین زمان مورد انتظار دانشجویان، وظایف اصلی مدیریتی و کارشناسی حرفه‌ای خود را انجام می‌دهند (گریزدو و همکاران^۲، ۲۰۲۰، آتکن و همکاران^۳، ۲۰۲۰).

^۱ Zhang, & Yuan,

^۲ Gruzdev, Terentev, & Dzharfarova

^۳ Aitken, G., Smith, K., Fawns, T., & Jones, D.

یافته‌ها نشان می‌دهد که ارتباط خوب استاد راهنما و دانشجو برای فرایند نظارت بسیار مهم است و تعدادی از دانشجویان از این جنبه ناراضی هستند. با این حال، برای تسهیل این ارتباط، ضرورت دارد تا جلسات منظم استاد و دانشجو مورد حمایت قرار گیرد و ترکیبی از ارزیابی چهره به چهره و الکترونیکی استفاده شود (هانزی^۱، ۲۰۰۹، میرر و همکاران^۲، ۲۰۲۰). محتوای جلسات برگزار شده در فرایند تکمیل پایان‌نامه‌ها بین استاد راهنما و دانشجو در دو بعد ساختاری یعنی انتقال اصول اساسی تحقیق و حمایتی یعنی پشتیبانی بیشتر از آنها برگزار می‌شود، میزان اعمال هر یک از دو بعد ساختاری و حمایتی توسط استاد راهنما، سبک‌های نظارتی مختلفی را به وجود می‌آورد (گاتفیلد، ۲۰۰۵).

نقش خطیر پایان‌نامه‌ها در بعد فردی یعنی پرورش شخصیت علمی دانشجویان و همچنین نقش آن به عنوان یکی از خدمات تحقیقاتی دانشگاه‌ها در جهت حل معضلات مختلف کشور غیر قابل چشم پوشی است، به طوری که امروزه، پایان‌نامه‌ها، بهترین و مهمترین بستر برای طراحی و تولید دانش و فناوری جدایی ناپذیر از دارایی‌های کشور قرار گرفته‌اند، این درحالی است که شغل پایان‌نامه نویسی، بازاریان این حرفه را بشدت سرگرم ساخته تا تمایل دانشجویان تحصیلات تکمیلی را به برون سپاری کامل کلیه مراحل انجام آن برانگیزند (جعفریان، ۱۳۹۳). دلایلی مانند تبلیغات منفی دیگران در مورد سختی کار، عدم توجه به توانایی‌های دانشجویان و اختیار نگذاشتن وقت کافی از سوی اساتید راهنما (استاد راهنما، ۱۳۹۹) موجب شده تا کلیه عوامل سهیم در تکمیل موفق و ارتقای کیفیت پایان‌نامه‌ها را با دیدگاه سیستماتیک در نظر گرفت. تا ضمن کاربرد دستاوردهای این کار پژوهشی در بطن حل مسائل مختلف جامعه آن را از بایگانی صرف قفسه کتابخانه‌های دانشگاهی رها ساخت. لذا تحقیق حاضر با هدف بررسی وظایف سازمان و استاد راهنما که از موثرترین عوامل دخیل در این امر هستند، صورت گرفته است. جنبه نوآوری این تحقیق ابتدا به دلیل توجه به دو عامل سازمانی و فردی (استاد راهنما) در کنار هم و همچنین مصاحبه با اساتید راهنما که خود مجری نظارت بر پایان‌نامه‌ها هستند، انجام شده است تا با انعکاس دیدگاه اصلی‌ترین مجریان به شفاف سازی وظایف این دو گروه بپردازد. بدیهی است که با ابهام زدایی از وظایف آنان، زمینه‌های ارتقای کیفیت و کارآمدتر ساختن پایان‌نامه‌ها مهیا می‌گردد؛ بنابراین این تحقیق به سوالات زیر پاسخ می‌دهد.

- ۱- در بعد فردی، وظایف ساختاری استاد راهنما چیست؟
- ۲- در بعد فردی، وظایف حمایتی استاد راهنما چیست؟

^۱ Heinze, & Heinze,

^۲ Meurer, Sousa, Costa, & Colauto,

۳- در بعد سازمانی، وظایف دانشکده مربوطه چیست؟

۴- الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها چگونه باید باشد؟

روش:

تحقیق حاضر از لحاظ هدف پژوهشی در زمره تحقیقات بنیادین قرار دارد. با توجه به هدف کلی پژوهش، روش پژوهش از نوع کیفی و و با روش نظریه داده بنیاد، اشراس و کوربین انجام شده‌است. ابزار گردآوری اطلاعات، از طریق مصاحبه نیمه سازمان یافته با تاکید بر رویکرد اکتشافی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش کلیه اعضای هیات علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی هستند که نظارت بر پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی را اعمال می‌کنند. در این مطالعه از نمونه‌گیری هدفمند یعنی آن دسته از اعضای هیات علمی که دارای تعداد قابل قبولی راهنمایی پایان‌نامه در کارنامه پژوهشی خود داشتند، به دلیل تجربه علمی و آشنایی بیشتر با این واحد درسی به عنوان نمونه انتخاب شدند. با توجه به اینکه اشباع نظری داده‌ها حجم نمونه را در تحقیقات کیفی تعیین می‌کند. در تحقیق حاضر اشباع نظری داده‌ها در مصاحبه نهم حاصل شد ولی جهت اطمینان بیشتر تا مصاحبه یازدهم نیز ادامه یافت؛ و در نهایت با ۱۱ نفر از اعضای هیات علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی مصاحبه انجام شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سه مرحله کد گذاری باز، محوری و انتخابی (بازرگان، ۱۳۹۵) انجام شد. در ابتدا با پیاده‌سازی متن مصاحبه‌ها، کدهای باز (مفاهیم) استخراج شدند و در قالب گزاره‌های معنادار فهرست بندی شدند. در مرحله بعد با کدگذاری محوری، مفاهیم کلیدی که از نظر معنایی در بین کلیه مفاهیم استخراج شده غالب تر بودند، در قالب مقوله بزرگتری قرار گرفتند. در نهایت با استفاده کد گذاری انتخابی و بررسی اشتراک و افتراق مفاهیم کلیدی، مدل پارادایمی برخاسته از داده‌ها فراهم آمد و همه داده‌ها در یک سامانه نظری جای گرفتند. مقوله‌ها در قالب دو خوشه، بعد فردی (وظایف مربوط به استاد راهنما) و بعد سازمانی (وظایف مربوط به سازمان و دانشکده‌ها و گروه‌های آموزشی) شناسایی شدند.

در هنگام اجرای مصاحبه، برای تامین اعتبار مصاحبه، مصاحبه‌ها با استفاده از دستگاه‌های صوتی ضبط شده و همزمان یادداشت برداری نیز می‌شد و همچنین صحت مطالب یادداشت برداری شده به صورت تشریحی، داستانی و کامل نگارش شد. جمع‌آوری داستان گونه و رعایت ثبت تمام داده‌ها نقشی موثر در فهم و درک پدیده دارد که توسط مصاحبه شونده‌گان تایید شد؛ و همچنین برای دستیابی به پایایی داده‌های کیفی و حصول اطمینان از دقیق بودن یافته‌ها از روش‌های راهبردهای

مقایسه مداوم، مشارکت اعضاء، مرورهمتا، توضیح شیوه‌های یادداشت‌برداری و انجام گزارش استفاده شد. در تدوین الگوی پارادیمی نظارت بر پایان‌نامه‌ها علاوه بر الهام از مبانی نظری مرتبط با این موضوع، ۵ نفر از اساتید صاحب نظر در این حوزه، مدل پارادیمی را تایید نمودند.

یافته‌ها:

در الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها، باتوجه به تحقیقات گاتفیلد (۲۰۰۵) که وظایف استاد راهنما را در پیوستاری از وظایف ساختاری و حمایتی قرارمی‌دهد. در این تحقیق نیز، این دسته‌بندی از وظایف استاد راهنما، مبنا قرار گرفت. نظارت بر پایان‌نامه‌ها، دو مقوله کلی بعد فردی یعنی استاد راهنما و بعد سازمانی که شامل وظایفی است که سازمان برعهده دارد را در برمی‌گیرد. با تحلیل داده‌ها، مقولات فرعی هریک از آنها بدین ترتیب بعد فردی (استاد راهنما) «ساختاری» و «حمایتی» و بعد سازمانی با مقولات فرعی «یادگیری» و «برنامه‌ریزی» شناسایی شدند. در ادامه جدول مربوط به مفاهیم هریک از این مقولات فرعی نیز اشاره شده است.

سوال اول: در بعد فردی، وظایف ساختاری استاد راهنما چیست؟ پس از پیاده سازی متن مصاحبه و تحلیل آنها، مجموعه وظایف ساختاری اساتید راهنما به شرح جدول زیر استخراج شدند.

جدول ۱: وظایف ساختاری استاد راهنما

مفهوم‌سازی	مقوله	مقوله اصلی	مقوله کلی
دقت در طراحی و تایید عنوان پایان‌نامه	طراحی و برنامه‌ریزی تحقیق	ساختاری	بعد فردی
ارایه راهنمایی‌های لازم جهت تناسب بین عنوان، هدف، سوال و روش تحقیق			
توجه به توانمندیهای دانشجو در طراحی تحقیق			
توجه به قابلیت اجرایی پژوهش به لحاظ زمانی و مکانی			
توجه و دقت لازم در داوری پروپوزال			
تشویق دانشجو به انتخاب موضوعات مسئله محور			
روشن بودن حوزه‌های پژوهشی اساتید راهنما	انجام و گزارش تحقیق		
بررسی و ارزیابی نقادانه مبانی و چهارچوب نظری تحقیق			
ارائه راهنمایی‌های کافی در زمینه روش شناختی پایان‌نامه			
حمایت و پیگیری لازم جهت کاربست یافته‌های پژوهش بعد از اتمام آن			

ارائه آموزش‌های لازم در جهت انجام و گزارش تحقیق (مانند چگونگی گردآوری یسینه تحقیق، سبک نگارش پایان‌نامه و نگارش علمی)	ارتباطات استاد و دانشجو		
ارائه بازخوردهای منظم و کافی از فعالیت‌های دانشجو در پایان‌نامه			
فراهم بودن زمینه دسترسی و ارتباط کافی دانشجو به اساتید راهنما			
میزان بررسی واقع بینانه فرم گزارشات دو ماهه از جانب اساتید راهنما			
گزارش نویسی و مستندسازی جلسات منظم دانشجو و استاد در فرایند کار پایان‌نامه			
استفاده از ارتباطات مجازی (مانند ایمیل، تلگرام و ...) جهت ارائه رهنمودهای لازم برای انجام پایان‌نامه			
برخورد احترام آمیز با دانشجو			

وظایف ساختاری بعد فردی استاد راهنما شامل سه مقوله طراحی و برنامه‌ریزی تحقیق، انجام و گزارش تحقیق، ارتباطات استاد و دانشجو است. سه الزام اساسی در فرایند تکمیل پایان‌نامه‌ها که چرخه آن را تشکیل می‌دهند، طراحی و برنامه‌ریزی تحقیق با مفاهیم دقت در طراحی و تایید عنوان پایان‌نامه، ارایه راهنمایی‌های لازم جهت تناسب بین عنوان، هدف، سوال و روش تحقیق، توجه به توانمندی‌های دانشجو در طراحی تحقیق، توجه به قابلیت اجرایی پژوهش به لحاظ زمانی و مکانی، توجه و دقت لازم در داوری پروپوزال، تشویق دانشجو به انتخاب موضوعات مسئله‌محور، موید پیش نیازهایی هستند که قبل از شروع پایان‌نامه مدنظر اساتید راهنما باشد و با توجه موارد مذکور، طراحی و برنامه‌ریزی تحقیق صورت بگیرد. انجام و گزارش تحقیق با مفاهیم بررسی و ارزیابی نقادانه مبانی و چهارچوب نظری تحقیق، ارائه راهنمایی‌های کافی در زمینه روش شناختی پایان‌نامه، حمایت و پیگیری لازم جهت کاربست یافته‌های پژوهش بعد از اتمام آن، ارائه آموزش‌های لازم در جهت انجام و گزارش تحقیق (مانند چگونگی گردآوری یسینه تحقیق، سبک نگارش پایان‌نامه و نگارش علمی)، ضرورت‌های بدنه اصلی تکمیل پایان‌نامه را شکل می‌دهد، داوران پایان‌نامه اغلب خروجی این گام از پایان‌نامه را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهند، جلب نظر داوران، عاملی است که باید در این بخش از وظایف ساختاری استادراهنما، مدنظر وی باشد. ارتباطات استاد و دانشجو با مفاهیم ارائه بازخوردهای منظم و کافی از فعالیت‌های دانشجو در پایان‌نامه، فراهم بودن زمینه دسترسی و ارتباط کافی دانشجو

به اساتید راهنما، میزان بررسی واقع بینانه فرم گزارشات دو ماهه از جانب اساتید راهنما، گزارش نویسی و مستندسازی جلسات منظم دانشجوی و استاد در فرایند کار پایان نامه، استفاده از ارتباطات مجازی (مانند ایمیل، تلگرام و ...) جهت ارائه رهنمودهای لازم برای انجام پایان نامه، برخورد احترام آمیز با دانشجوی، زمینه اتصال دو گام قبلی یعنی طراحی و برنامه ریزی تحقیق و انجام و گزارش تحقیق را توسط استاد راهنما متذکر می شود. هر گونه کوتاهی در انجام هریک از مفاهیم این مقوله توسط استاد راهنما، تکمیل به موقع آن را به تاخیر می اندازد.

سوال دوم: در بعد فردی وظایف حمایتی استاد راهنما چیست؟ تحلیل داده های مصاحبه با اساتید راهنمای دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی مجموعه وظایف حمایتی اساتید راهنما را به شرح جدول زیر نشان داد.

جدول ۲: وظایف حمایتی استاد راهنما

مقوله کلی	مقوله اصلی	مقوله	مفهوم سازی	
بعد فردی	حمایتی	علمی	معرفی ابزار مناسب	
			تشویق به برقراری ارتباطات علمی با اعضای هیات علمی داخل و خارج از کشور	
			معرفی منابع جدید در ارتباط با موضوع پایان نامه	
		فرهنگی	توجه به مشکلات دانشجوی	
			ترغیب دانشجویی به حقیقت جویی در علم	
			توجه به صداقت آکادمیک	
	توسعه ای	حمایتی	توسعه ای	زمینه سازی برای انگیزه و تکاپو بیشتر دانشجوی در انجام پایان نامه
				ترغیب دانشجوی به تفکر و انتقاد
				ترغیب دانشجوی به ایجاد خلاقیت و ایده های نو در انجام پژوهش
				فراهم سازی بستر رشد و استقلال دانشجوی در فرایند نگارش پایان نامه
	جذب منابع مالی	حمایتی	حمایتی	تشویق استاد راهنما به خود ارزیابی در فرایند نگارش پایان نامه
				کمک به تامین هزینه های مالی
				فراهم سازی برای حمایت مالی از سوی سازمان مرتبط
	اداری و سازمانی	حمایتی	حمایتی	کمک به تامین بخشی از هزینه های حضور در همایش ها
				حمایت و معرفی دانشجوی به سازمان ها و نهادهای مرتبط با موضوع پایان نامه
				مشارکت دوستانه استاد مشاور و راهنما
پیگیری و رسیدگی کافی استاد راهنما در تسریع فرایند اداری				

--	--	--	--

از تحلیل وظایف حمایتی بعد فردی استاد راهنما، حمایت‌های علمی، فرهنگی، توسعه‌ای، جذب منابع مالی و اداری و سازمانی شناسایی شد. حمایت‌های علمی با مفاهیم معرفی ابزار مناسب، تشویق به برقراری ارتباطات علمی با اعضای هیات علمی داخل و خارج از کشور، معرفی منابع جدید در ارتباط با موضوع پایان‌نامه، به پرورش روحیه علمی دانشجویان در تکمیل پایان‌نامه می‌پردازد. حمایت‌های علمی استاد راهنمای پایان‌نامه به دانشجویان می‌آموزد که در محیط علمی همواره چگونه کشف کننده و تحلیل کننده باشند. حمایت‌های فرهنگی با مفاهیم توجه به مشکلات دانشجوی، ترغیب دانشجویی به حقیقت‌جویی در علم، توجه به صداقت آکادمیک، این درس را به اساتید راهنما می‌دهد که کار علمی در یک محیط خلاء انجام نمی‌شود. بلکه محیطی است که با رعایت اصول فرهنگی اشباع می‌شود. حمایت‌های توسعه‌ای استاد راهنما، با مفاهیم زمینه‌سازی برای انگیزه و تکاپو بیشتر دانشجویان در انجام پایان‌نامه، ترغیب دانشجویان به تفکر و انتقاد، ترغیب دانشجویان به ایجاد خلاقیت و ایده‌های نو در انجام پژوهش، فراهم‌سازی بستر رشد و استقلال دانشجویان در فرایند نگارش پایان‌نامه، تشویق استاد راهنما به خود ارزیابی در فرایند نگارش پایان‌نامه، به دانشجویان می‌آموزد که پیشرفت علمی همواره در گرو روحیه پذیرش هر مسئله نیست، بلکه باید به تدریج تمرین کرد تا برخی از مسائل علمی با اتخاذ یک رویکرد جدید فتح کرد. حمایت‌های مربوط به جذب منابع مالی توسط استاد راهنما، با مفاهیم کمک به تامین هزینه‌های مالی، فراهم‌سازی برای حمایت مالی از سوی سازمان مرتبط، کمک به تامین بخشی از هزینه‌های حضور در همایش‌ها بیانگر دو نکته است اول: زمان و هزینه‌های زیادی که صرف پایان‌نامه می‌شود، بدیهی است که این محصول علمی باید بتواند به نحوی بخشی از هزینه‌ها را جبران کند و زمان صرف شده را به این واسطه، سودمندتر سازد. دوم: اینکه، این کار، اگرچه دانشجوی، مجری است ولی یک کار تیمی علمی است که همه اعضا از منافع علمی و مالی آن برخوردار می‌شوند، پس لازم است بخشی از این هزینه‌ها بصورت گروهی تامین شود. حمایت‌های اداری و سازمانی استاد راهنما با حمایت و معرفی دانشجویان به سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با موضوع پایان‌نامه، مشارکت دوستانه استاد مشاور و راهنما، پیگیری و رسیدگی کافی استاد راهنما در تسریع فرایند اداری، نیز باتوجه به این کار علمی یک واحد درسی است که باید به سیستم آموزش از لحاظ زمانی و توجه به آئین‌نامه‌های مرتبط پاسخگو بود و ضمن اینکه بسیاری از

دانشجویان با اولین تجربه کار پژوهشی خود و قرار گرفتن در یک محیط آموزشی جدید از سیستم و آئین‌نامه‌ها آشنایی کافی ندارند. حمایت‌های استاد راهنما در این مورد باید مدنظر قرار گیرد.

سوال سوم: وظایف سازمانی دانشکده مربوطه چیست؟ وظایف سازمانی دانشکده‌ها نیز با تحلیل متن مصاحبه‌ها به شرح جدول زیر شفاف سازی شد.

جدول ۳: مجموعه وظایف سازمانی دانشکده

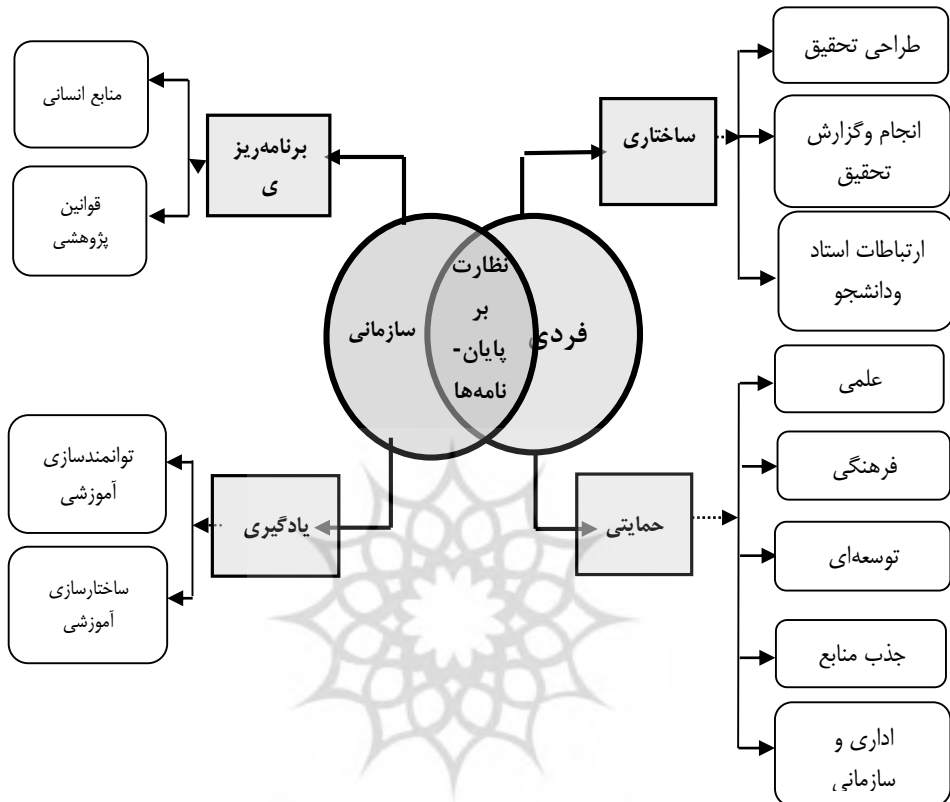
مقوله کلی	مقوله اصلی	مقوله	مفهوم‌سازی	
سازمانی	برنامه‌ریزی	منابع انسانی	رعایت اخلاق حرفه‌ای از جانب اساتید داور	
			شفاف بودن وظایف استاد	
			شفاف بودن وظایف دانشجو	
			نظارت مستمر بر وظایف استاد	
			نظارت مستمر بر وظایف دانشجو	
	قوانین پژوهشی	توانمندسازی	آموزشی	تناسب تعداد دانشجویان زیر نظر استاد راهنما
				در نظر گرفتن اشتغالات اجرایی متعدد برای اساتید
				در نظر گرفتن کیفیت پایان‌نامه‌ها در چهارچوب جدول زمانی مورد نظر
				برقراری ارتباط متعادل هدفمند اساتید و دانشجویان
				با صنعت برای فعالیت‌ها و طرح‌های پژوهشی
یادگیری	ساختارسازی آموزشی	آموزشی	اهمیت دادن به دروس پژوهشی قبل از پایان‌نامه	
			تاکید بر "یادگیری اندیشیدن" در کنار "یادگیری اندیشه‌ها"	
			برگزاری کارگاه‌های علمی در راستای ارتقای مهارت‌های پژوهشی	
			انجام فعالیت‌های پژوهشی توسط دانشجو قبل از پایان‌نامه	
			زمینه‌سازی برای تشکیل جلسات گروهی در راستای موضوعات مکمل پایان‌نامه در دانشکده	

دانشکده‌ها، به عنوان نزدیک‌ترین سازمان ممکن در تکمیل پایان‌نامه‌ها، با تدوین آئین‌نامه‌ها، تعیین زمان و روال اداری انجام آن، نقش مهمی دارند که در دو مقوله اصلی برنامه‌ریزی و یادگیری شناسایی شده‌است. وظایف مربوط به برنامه‌ریزی در مقوله منابع انسانی با مفاهیم رعایت اخلاق حرفه‌ای از جانب اساتید داور، شفاف بودن وظایف استاد، شفاف بودن وظایف دانشجو، نظارت مستمر بر وظایف استاد، نظارت بر مستمر بر وظایف دانشجو، مداخله این سازمان را در یک کنش انسانی با هدف علمی سازنده برمی‌انگیزد، چرا که تا کنون، این سازمان، نقش خود را بیشتر به عنوان اخطار دهنده و بدون

در نظر گرفتن زیرساخت اداری محکم ایفا می‌کند. وظایف سازمان در برنامه‌ریزی برای قوانین پژوهشی با مفاهیم تناسب تعداد دانشجویان زیر نظر استادراهنما، در نظرنگرفتن اشتغالات اجرایی متعدد برای اساتید، در نظر گرفتن کیفیت پایان‌نامه‌ها در چهارچوب جدول زمانی مورد نظر، برقراری ارتباط متعادل هدفمند اساتید و دانشجویان باصنعت برای فعالیت‌ها و طرح‌های پژوهشی، برگه زرین دیگری است از این سازمان برای رفع موانعی که وجود دارند و خارج از اختیارات استاد و دانشجو می‌باشند. در نهایت این سازمان، باید از رفع مسائل مربوط به برنامه‌ریزی در حوزه منابع انسانی و قوانین پژوهش یک گام فراتر نهد و با بسترسازی یادگیری بیشتر در توانمندسازی آموزشی و ساختارسازی آموزشی به تدارک وضعیت مطلوب‌تری برای این کار علمی خطیر بپردازد. توانمندسازی آموزشی با اهمیت دادن به دروس پژوهشی قبل از پایان‌نامه، تاکید بر "یادگیری اندیشیدن" در کنار "یادگیری اندیشه‌ها"، برگزاری کارگاه‌های علمی در راستای ارتقای مهارت‌های پژوهشی، به انتقال مهارت‌هایی که باید در دانشجویان پرورش داد، می‌پردازند. ساختارسازی آموزشی، توجه به یک دسته از ساختارهای آموزشی دارد که توانمندبهای آموزشی را در تفکر و شخصیت دانشجویان نهادینه می‌کند. انجام فعالیت‌های پژوهشی توسط دانشجو قبل از پایان‌نامه، زمینه‌سازی برای تشکیل جلسات گروهی در راستای موضوعات مکمل پایان‌نامه در دانشکده از جمله ساختارهایی هستند که چنانچه وجود داشته باشند، کسب توانمندبهای آموزشی را سریعتر، عمیق‌تر و لذت بخش‌تر می‌سازند.

سوال چهارم: الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها باید چگونه باشد؟ با استفاده از کدگذاری انتخابی که مرحله نهایی نظریه داده بنیاد می‌باشد، الگوی مفهومی نظارت بر پایان‌نامه‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی طراحی شد. در این مرحله پژوهشگر، علاوه بر درک خود از کدگذاری باز-محوری و انتخابی و در نظر گرفتن مبانی نظری مربوط به نظارت بر پایان‌نامه‌ها الگوی زیر را ترسیم نمود؛ که مورد تایید ۵ نفر از صاحب نظران این حوزه قرار گرفت.

الگوی مطلوب نظارت بر پایان نامه‌های تحصیلات تکمیلی

بحث و نتیجه گیری:

بسیاری از پژوهش‌های دانشگاهی، علی‌الخصوص پایان‌نامه‌ها با ویژگی‌هایی مانند ۱- بازده زمانی زیادی را طی می‌کند ۲- هزینه‌های زیادی صرف می‌شود ۳- از آراء و نظرات یک تیم پژوهشی متخصص اساتید راهنما، مشاور و داور برخوردار می‌شود ۴- دستاوردهای آشکار و نهان مانند کاربرد در حوزه صنعت و حل مشکلات جامعه، شکوفایی ایده‌های خلاق و پرورش توانمندی‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان و... برخوردار است که باعث شده از سایر فعالیت‌های پژوهشی متداول دانشگاه‌ها متمایز شود. به طوری که مسئولین زیر ربط برای ارتقای جایگاه و کیفیت این کار پژوهشی جهت رهایی از سمبل کاری و بایگانی صرف در کتابخانه‌های دانشکده، چاره‌سازی نمایند.

پژوهش حاضر، با هدف شناسایی مهم‌ترین عوامل موثر بر نظارت پایان‌نامه‌ها، یعنی شفاف‌سازی وظایف استاد راهنما و سازمان در نهایت شناسایی الگوی مطلوب نظارت بر پایان‌نامه‌ها انجام شد. وظایف ساختاری استاد راهنما در مقوله‌های مقوله طراحی و برنامه‌ریزی تحقیق، انجام و گزارش تحقیق، ارتباطات استاد و دانشجو قرار می‌گیرند. وظایف ساختاری از جنبه الزام در وظایف استاد راهنما برخوردار هستند، چنانچه این وظایف اعمال نشود، کار پایان‌نامه تکمیل نخواهد شد؛ که با تحقیقات آتکن و همکاران، ۲۰۲۰ همسو است آنها از این وظایف ساختاری استاد راهنما، اصطلاح "مشارکت" نام می‌برد. مشارکتی که الزام استاد راهنما را می‌طلبد و مداوم در حال تکامل است تا تجربیات منحصر به فرد خود را از رشته، موضوع و تخصص خود به دانشجو انتقال می‌دهد تا دانشجو را به سمت حرفه‌ای شدن هدایت کند (آتکن و همکاران، ۲۰۲۰). ضرورت وظایف ساختاری استاد راهنما به ارتباط مستقیم آن با کیفیت پایان‌نامه برمیگردد؛ که به عنوان مثال صحبت‌های یکی از مصاحبه‌شوندگان این بود "در تصویب پروپوزال‌ها دقت کافی نمی‌شه، حتی بعد تصویب هم دانشجو نمی‌داند که می‌خواهد چیکاری انجام بده"، یا صحبت‌های مشابه یکی دیگر از اعضای هیات علمی که بیان کردند "خیلی از پایان‌نامه‌ها با توجه به اینکه نظارت شده، داوری و دفاع هم کردند و الان در کتابخانه دانشکده هستند اما کلی اشتباه دارند". مشخص بودن حوزه پژوهشی استاد راهنما در اعمال وظایف ساختاری استاد راهنما نقش بسزایی دارند. به عنوان مثال صحبت‌های یکی دیگر از اساتید "چشم‌اندازها و اولویت‌های پژوهشی اساتید باید مشخص و دقیق باشد دانشجو براساس تواناییها و حوزه‌های کاری استاد، موضوع انتخاب کند و با تبادل به یک موضوع دست پیدا کنند درحالی که یکی از وظایف مدیرگروه‌ها این که پایان‌نامه را بین اساتید توزیع کند و این مثل بازار کوپن می‌ماند که دانشجو را در انتخاب محدود کنیم درحالی که باید بازار آزاد باشد. دانشجو در انتخاب آزاد باشند"

وظایف حمایتی استاد راهنما در مقوله علمی، فرهنگی، توسعه‌ای، جذب منابع مالی و اداری سازمانی هستند. عمده این وظایف، چنانچه صورت نگیرند، باز هم کار پایان‌نامه صورت خواهد پذیرفت اما اعمال آنها، کار پایان‌نامه را از واحد درسی، فراتر تعریف می‌کند و حتی در نقش یک حوزه مطالعاتی برای دانشجویان قرار می‌دهد که علاقمند هستند، پس از اتمام پایان‌نامه در حیطه‌های مختلف حوزه پایان‌نامه ورود پیدا کنند؛ و به عنوان متخصص در آن حوزه شناخته‌شوند؛ که با تحقیقات میر و همکاران، ۲۰۲۰ همسو می‌باشد آنها نیز با نتایجی مشابه به این نکته مهم می‌پردازد که احساسات

دانشجویان در تعامل با استاد راهنما، از مهم ترین عواملی است که بر نتیجه پایان نامه تاثیر مثبت یا منفی می گذارد. درک دانشجو از روند هدایت استاد راهنما در فرایند تکمیل پایان نامه به قدری حیاتی است که اعمال مکانیسم هماهنگی استاد راهنما در فرایند راهنمایی، می تواند تجربه ادامه یا تاخیر در آن را به صورت چشمگیری تحت تاثیر قرار دهد (میرر و همکاران، ۲۰۲۰). به گفته ی یکی از مصاحبه شوندگان "الان تاکید زیادی و جریان مهمی داره پیش میره و آن هم تولید مقاله، تولید مقاله، تولید مقاله است. هدف علم مقاله نیست. شاید شکل سازمان یافته ی آن مقاله باشه. اگر من از یک چراغ، انتظار نور داشته باشم. برای این نور مواد سوختنی نیاز داریم، مقاله حکم این مواد سوختنی را دارد؛ نه اینکه خودش نور باشه؛ و این نمی تونه انگیزه ایجاد کند. هدف علم حقیقت جوئی و کاربرد ان در زندگی است؛" و یا نمونه ایی دیگر " همکاری، نظارت، مشارکت و حمایت اینها باید در کنار هم اتفاق بیفتد تا تحول و تعالی و رشد اتفاق بیفتد؛ و اگر حمایتی هست به این معنا نیست او را به سمت استقلال ببریم".

شناسایی بعد سازمانی، در نظارت بر پایان نامه ها، نشان می دهد که عوامل بیرونی نیز در تکمیل پایان نامه ها ماثر هستند؛ که با تحقیقات هندسون و همکاران، ۲۰۲۰ همسو می باشد. تحقیق آنها با هدف بررسی مداخله موثر در پایان نامه موفق، عوامل بیرونی مانند نظارت و پشتیبانی از پایان نامه دانشجویان و توسعه ساختارهای رسمی دانشگاه به منظور ارائه فرصت برابر آموزشی را شناسایی کردند (هندسون و همکاران، ۲۰۲۰). مقوله کلی سازمانی، بستری است که رابطه استاد و دانشجو را تسهیل می کند. در کیفیت پایان نامه، نباید نقش آن را نادیده گرفت. مقوله سازمانی نشان می دهد که در ساده ترین سطح، سازمان دارای ۱- هدف ۲- برنامه ریزی ۳- استراتژیهای برای رسیدن به آن است؛ که در این مدل، مقوله سازمانی، نشان از هدف که در اینجا مقوله "یادگیری" است و "برنامه ریزی" هایی که باید در مقوله فرعی منابع انسانی و قوانین پژوهشی صورت بگیرند و استراتژیهای مانند توانمندسازی آموزشی و ساختار سازی آموزشی بکار گرفته شوند تا در نهایت به هدف یادگیری دست یابند.

بر اساس یافته ها، الگوی مطلوب نظارت بر پایان نامه علاوه بر نقش استاد راهنما بایستی نقش سازمانی دانشکده را نیز در نظر گرفت. این یافته نیز با تحقیقات شاو و لی رویکس، ۲۰۱۷ همسو است. تحقیقات آنان نشان داد برای حل مشکلات پایان نامه های تحصیلات تکمیلی دانشجویان، ابتدا باید عناصر سیستم آموزشی دخیل در پایان نامه مشخص شوند، سپس روابط، اهداف و بارخورد بین عناصر

سیستم و استادراهنما و دانشجو برای تسهیل کار پایان‌نامه دانشجویان تعیین شوند (شاو و لی رویکس، ۲۰۱۷). در واقع باید از یک جامع‌نگری برای حل معضلات پایان‌نامه‌ها برخوردار بود. قبل از هر چیز، رفتار استاد راهنما و سازمان برای پایان‌نامه دانشجویان در یک سیستم پویا از مبادلات علمی قرار دارند که هر یک از آنها باید با کلیه وظایفی که در نقش خود دارند، مطلع باشند. صحبت‌هایی که به عوامل سازمانی صحنه می‌گذارند، به عنوان مثال در مفهوم نظارت بر استاد راهنما و دانشجو "ساختار نظارت بر پایان‌نامه باید براساس یک چک لیست باشد که سازمان آن را تهیه کند (نه استاد و نه دانشجو) که براساس آن استاد و دانشجو باید به وظایف خود در موعد مقرر عمل کنند و هرگونه کوتاهی در آن با بازخورد سریع سازمان در همان هنگام مواجه می‌شوند و سریع به دانشجو و استاد اخطار می‌دهد" و یا در نظر نگرفتن پست‌های متعدد سازمانی برای اساتید راهنما "نظام آموزش عالی ایران تعریفی دقیقی از نقش استاد ندارد، با در نظر گرفتن پست‌های متعدد برای اساتید باعث می‌شود که اساتید نتوانند نقش شاگرد پروری رو به خوبی انجام بدهند".

به طور کلی، تعداد زیاد گویه‌ها و مقولات مستخرج شده از مصاحبه با اعضای هیات علمی که خود، مجری نظارت بر پایان‌نامه‌ها هستند، حاکی از نقش مهم و بیشتر استاد راهنما در کنار کلیه عواملی است که در هدایت پایان‌نامه‌ها باید نگرسته شوند. بررسی آسیب پایان‌نامه‌ها از جنبه‌هایی مانند ضعف در ارتباطات استاد و دانشجو، ضعف روش شناسی، پست‌های اجرایی متعدد اعضای هیات علمی و...، از یک سو، بیانگر تقویت فضای علمی از طریق و گفت و گو و مشارکت بین استاد و دانشجو و اهتمام به مقولات مستخرج شده از بعد فردی اساتید راهنما و از سوی دیگر، عدم شفاف بودن و نظارت بر وظایف استاد راهنما و دانشجو و بسیاری از پیش‌بایست‌های پژوهشی قبل از اخذ واحد درسی پایان‌نامه‌ها، ضرورت توجه به مقولات برنامه‌ریزی و یادگیری در تحقیق حاضر را پیشنهاد می‌نماید.

پایان‌نامه، در واقع دستاورد برجسته یک تعامل علمی در یک چهارچوب قانونی و مشخص محیط دانشگاهی است. این بدان معناست که همه اجزای نظام دانشگاهی مانند قوانین آموزشی، برنامه‌ریزی درسی، نظارت آموزشی در کنار نقش استاد راهنما باید باهم به نحوی مورد بحث قرار گیرند که چرخه پروراندن علم و عالم حفظ شود. بدین ترتیب که نظام دانشگاهی خود باید به واسطه نظارت مستمر در زمینه وظایف استاد راهنما و دانشجو، قوانین مسهل، توانمندسازی و ساختارسازی آموزشی مطالبه‌گر رسیدن به این هدف باشد. استاد راهنما نیز مجری این برنامه تربیتی است که بیشترین و مستقیم‌ترین ارتباط آموزشی را با دانشجویان در جهت به ثمر رسیدن این پژوهش علمی سازنده و

غناى شخصیت نوپای دانشجویان دارد، او نیز باید از وظایف خود نسبت آنچه بعد حمایتی و ساختاری از پایان نامه دانشجویان دارد، واقف باشد. آنها باید در قبال پذیرش مسئولیت استاد راهنما در رساله‌های تحصیلات تکمیلی برای هردانشجو قلمرو روشن و توافقی از هریک از این دو بعد را در نظر داشته باشند.

کتابنامه:

۱. ایل بیل کرد، شماره (۱۳۹۴). شناسایی عوامل مؤثر بر تدوین پایان‌نامه از دیدگاه اعضای هیات علمی و دانش‌آموختگان کارشناسی‌ارشد؛ مطالعه موردی: دانشکده علوم انسانی دانشگاه علم و فرهنگ. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم انسانی. دانشگاه علم و فرهنگ تهران.
۲. ایمان پور، م؛ و ناظری، م. (۱۳۹۵). آسیب شناسی عنوان‌گزینی در پژوهش‌های دانشگاهی مطالعه موردی: پایان‌نامه‌های رشته تاریخ. تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری (علوم انسانی)، ۲۶ (دوره جدید) (۱۷ (پیاپی ۱۰۲))، ۵-۳۲. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۳۵۰۷۲۴>
- ایمان پور، م؛ و ناظری، م. (۱۳۹۵). آسیب شناسی عنوان‌گزینی در پژوهش‌های دانشگاهی مطالعه موردی: پایان‌نامه‌های رشته تاریخ. تاریخ‌نگری و تاریخ‌نگاری (علوم انسانی)، ۲۶ (۱۰۲). ۵-۳۲. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id>
۳. بازرگان، عباس (۱۳۹۵)، مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته، ویرایش سوم. نشر:دیدار
۴. حاجی کریم، بهرام، مختاری، سمیرا، و کیلی، محمدمسعود، مظلوم زاده، سعیده (۱۳۹۵). بررسی رعایت اصول نگارش و میزان کاربرد نتایج پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی زنجان در سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰، مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۹(۲۱)، ۲۶-۳۶. 1514529magiran.com/p
۵. حسنعلیان، سمیه، ابن الرسول، سید محمدرضا (۱۳۹۲). آسیب شناسی پایان‌نامه‌های گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه اصفهان در نیم قرن فعالیت از سال تأسیس در سال ۱۳۴۱ تا پایان سال ۱۳۹۱، دو فصلنامه بحوث فی اللغة العربیه، ۸، ۴۳-۶۶. 122295magiran.com/p
۶. حیدری، سوگند (۱۳۹۷). کشف فرآیند تقلب در پایان‌نامه نویسی و شناسایی عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد در سال ۱۳۹۷. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اجتماعی. دانشگاه فردوسی مشهد.
۷. خان بابازاده قدیم، مژگان (۱۳۹۵). بررسی شیوه‌های هدفمندسازی پایان‌نامه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی. دانشگاه محقق اردبیلی.
۸. خسرونژاد، مرتضی، آتشی، لاله. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشجویان ادبیات کودک بررسی کاستی‌ها و خطاهای رایج. *مطالعات ادبیات کودک*: doi: 10(1), 23-56. [10.22099/jcls.2018.27937.1566](https://doi.org/10.22099/jcls.2018.27937.1566)
۹. شیخی، محسن، فتح‌آبادی، جلیل، حیدری، محمود (۱۳۹۲). ارتباط اضطراب، خودکارآمدی و کمال‌گرایی با اهمال‌کاری در تدوین پایان‌نامه، فصلنامه روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی، ۹(۳۵)، ۲۸۳. 114281magiran.com/p

۱۰. طغیانی، بهشته، کیان مهر، محمدرضا (۱۳۹۵). بررسی مقایسه‌ای کیفیت پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان در دو مقطع زمانی ۱۳۸۵-۸۹ و ۱۳۹۰-۹۴، مجله دانشکده پزشکی اصفهان، ۳۴(۴۰۴)، ۱۲۶۸-۱۲۷۴. magiran.com/p.۱۶۳۷۷۴
۱۱. قنبری، رضوان، غلامرضایی، سعید، اسدپوریان، زینب، رومیانی، سمیه (۱۳۹۷). تحلیل میدان نیروی عامل های موثر در انجام پایان‌نامه تحصیلات تکمیلی دانشگاه لرستان، فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۹(۴۳)، ۴۲-۵۷. magiran.com/p.۱۸۱۴۸۲۱
۱۲. محمدی، الهام (۱۳۹۳). تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی مددکاری اجتماعی، پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۱(۱)، ۱۳۷-۱۷۲. magiran.com/p.۲۰۲۸۹۵
۱۳. میرزایی، مهناز (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر کیفیت نظارت علمی بر پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی (مورد مطالعه: دانشگاه فردوسی مشهد). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی. دانشگاه الزهراء.

منابع انگلیسی:

- Aitken, G., Smith, K., Fawns, T., & Jones, D. (2020). Participatory alignment: a positive relationship between educators and students during online masters dissertation supervision. *Teaching in Higher Education*, 1-15.
- Baker, M. J., Cluett, E., Ireland, L., Reading, S., & Rourke, S. (2014). Supervising undergraduate research: A collective approach utilising groupwork and peer support. *Nurse Education Today*, 34(4), 637-642.
- Boyce, B. A., Hollibaugh, C., Lund, J. L., Napper-Owen, G., & Almarode, D. (2019). Doctoral Students' Perspectives on Their Doctoral Dissertations. *Quest*, 71(3), 311-320.
- Brown, R. D., Geesa, R. L., & McConnel, K. R. (2020). Creating, Implementing, and Redefining a Conceptual Framework for Mentoring Pathways for Education Doctorate Students. *Higher Learning Research Communications*, 10(2), 20-37.
- Cho, Y. R., Woo, C. W., & Choi, J. H. (۲۰۱۷). Performance Analysis on Collaborative Activities of Multidisciplinary Research in Government Research Institutes. *Journal of Korea Technology Innovation Society*, ۲۰(۴)، ۱۱۲۱-۱۰۸۹.
- Del Río, M. L., Díaz-Vázquez, R., & Maside Sanfiz, J. M. (2018). Satisfaction with the supervision of undergraduate dissertations. *Active Learning in Higher Education*, 19(2), 159-172.
- Ferretti, F., Pereira, Â. G., Vértesy, D., & Hardeman, S. (2018). Research excellence indicators: time to reimagine the 'making of'?. *Science and Public Policy*, 45(5), 731-741.

- Gatfield, T. (2005). An investigation into PhD supervisory management styles: Development of a dynamic conceptual model and its managerial implications. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 27(3), 311-325
- Gruzdev, I., Terentev, E., & Dzhafarova, Z. (2020). Superhero or hands-off supervisor? An empirical categorization of PhD supervision styles and student satisfaction in Russian universities. *Higher Education*, 79(5), 773-789.
- Hanson, J., Loose, W., & Reveles, U. (2020). A qualitative case study of all-but-dissertation students at risk for dissertation noncompletion: A new model for supporting candidates to doctoral completion. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 1521025120910714.
- Heinze, A., & Heinze, B. (2009). Blended e-learning skeleton of conversation: Improving formative assessment in undergraduate dissertation supervision. *British Journal of Educational Technology*, 40(2), 294-305.
- Kelley, M. J., & Salisbury-Glennon, J. D. (2016). The role of self-regulation in doctoral students' status of all but dissertation (ABD). *Innovative Higher Education*, 41(1), 87-100.
- Kennedy, D. H., Terrell, S. R., & Lohle, M. F. (2016). A grounded theory of persistence in a limited-residency doctoral program.
- Meurer, A. M., Sousa, R. C. D. S., Costa, F., & Colauto, R. D. (2020). Feelings perceived by students during the phases of accounting dissertation guidance. *Revista Contabilidade & Finanças*, 32, 158-173.
- Ramírez-Adrados, A., Fernández-Martínez, S., Martínez-Pascual, B., Gonzalez-de-Ramos, C., Fernández-Elías, V. E., & Clemente-Suárez, V. J. (2020). Psychophysiological stress response of physiotherapy last year students in his final degree dissertation. *Physiology & Behavior*, 222, 112928.
- Roberts, L. D., & Seaman, K. (2018, December). Students' experiences of undergraduate dissertation supervision. In *Frontiers in Education* (Vol. 3, p. 109). Frontiers.
- Shaw, C., & Le Roux, K. (2017). From practitioner to researcher: Designing the dissertation process for part time coursework masters students. *Systemic Practice and Action Research*, 30(4), 433-446.
- Zhang, Y., Yu, S., & Yuan, K. (2020). Understanding Master's students' peer feedback practices from the academic discourse community perspective: A rethinking of postgraduate pedagogies. *Teaching in higher education*, 25(2), 126-140.

Identifying the optimal pattern of dissertation monitoring :A case study of the Faculty of Educational Sciences and Psychology of Shahid Beheshti University

Abstract:

The present study intends to identify the desired pattern of dissertation supervision with a qualitative approach. The data were theoretically saturated after interviewing 11 faculty members of the Faculty of Educational Sciences and Psychology of the Faculty of Educational Sciences and Psychology of Shahid Beheshti University through purposive sampling and semi-organized interviews. Then, the data analysis stage was performed in three stages of open and axial and selective coding to identify the desired pattern of dissertation supervision. Validation of the research process and findings was done through continuous comparison strategies, member participation, peer review, explanation of note-taking methods, and reporting. The results show that the optimal model of dissertation supervision consists of general, individual (supervisor) and organizational categories. Also, the individual category has the main structural and supportive categories and the organizational category also has the main planning and learning categories. It is recommended to pay attention to the items extracted from the general individual and organizational category to improve the dissertation monitoring process.

Keywords: Supervision of dissertations, duties of supervisor, graduate students